

คู่มือการปฏิบัติงาน กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

- งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- ศูนย์ความปลอดภัย สพป.สระบุรี 1

นางสาวพรพิมล ประทุมตั้ง

นักจิตวิทยาประจำโรงเรียน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1
ติดต่อเราได้ที่ 081-4662-092 โทรสาร 036-351-798
www.srb1.go.th

คำนำ

สระบุรี เขต 1 มีบทบาท อำนาจหน้าที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยเน้นการบูรณาการการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยการนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านสุขภาพกายใจ สังคม สติปัญญา ทักษะชีวิต คุณธรรม จริยธรรม จิตอาสา การกีฬา ลูกเสือเนตรนารียุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ องค์กรนักเรียน สิทธิเด็ก การจัดหาทุน กองทุนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือผู้เรียนทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส เด็กบกพร่อง เด็กพิการ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ อีกทั้งส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา สถานประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน ร่วมจัดการศึกษา และร่วมสนับสนุนการปฏิบัติงาน กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องจากกระทรวง บพทบาท อำนาจ หน้าที่ ตามประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้เกิดเป็นภาระงาน

คู่มือการปฏิบัติงานของนางสาวพรพิมล ประทุมตั้ง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ที่เกี่ยวข้องกับงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน,ศูนย์ความปลอดภัยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่จะต้องประสานงานเพื่อการขับเคลื่อนตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและงานในด้านต่างๆ จึงได้จัดทำ คู่มือการปฏิบัติงานฉบับนี้ขึ้น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ต่อไป

นางสาวพรพิมล ประทุมตั้ง

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

คู่มือการปฏิบัติงาน

นางสาวพรพิมล ประทุมตั้ง

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ทำหน้าที่ นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ปฏิบัติหน้าที่ 1. งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. ศูนย์ความปลอดภัยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

ปฏิบัติและรับผิดชอบงาน ดังนี้

1.) การดำเนินงานพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1) ศึกษารายละเอียดการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2) สร้างความรู้ความเข้าใจระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับผู้บริหารสถานศึกษา

1.3) การจัดทำแผน/โครงการ/กิจกรรม สนับสนุนการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอย่างเข้มแข็ง

1.4) สร้างความเข้มแข็งให้กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอย่างเข้มแข็ง

1.5) ประสานและร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการ จัดระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน

1.6) การใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางใจให้กับเด็กนักเรียน

1.7) การคัดกรองข้อมูลนักเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการประเมินผลและ รายงาน

1.8) กำกับติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษาให้สามารถจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตามมาตรฐานได้ครบวงจร

2.) งานป้องกันความปลอดภัยและอุบัติเหตุในสถานศึกษา

2.1) ศึกษาแนวทาง ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกันความปลอดภัย

และการป้องกันอุบัติเหตุในสถานศึกษา

2.2) อบรมชี้ให้สถานศึกษา นักเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง เห็นความสำคัญและร่วมกัน

กำหนดมาตรการในการป้องกันความปลอดภัยและอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น

2.3) ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการ สอดแทรกการเรียนรู้เกี่ยวกับความปลอดภัย

และอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นในการเรียนการสอน

2.4) ติดตามและประสานผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2.5) สรุปผลการดำเนินงานและปรับปรุงมาตรการในการป้องกันให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ

3) ศูนย์ความปลอดภัยในสถานศึกษา MOE Safety Center

3.1 ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการความปลอดภัยสถานศึกษา (MOE Safety Center) ในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ดังนี้

- 3.1.1 ประชุมชี้แจงการขับเคลื่อนนโยบายโครงการระบบมาตรฐานความปลอดภัย MOE Safety Center
- 3.1.2 จัดทำคำสั่งคณะกรรมการดำเนินการระบบมาตรฐานความปลอดภัย MOE Safety Center
- 3.1.3 จัดอบรมพัฒนาผู้ในระบบ MOE Safety Center
- 3.1.4 ดำเนินการในระบบ MOE Safety Center โดยมีแนวทางตามคู่มือฯ
- 3.1.5 ประชาสัมพันธ์โครงการระบบมาตรฐานความปลอดภัยให้แก่ครู นักเรียน บุคลากรทางการศึกษาและผู้ปกครองได้รู้จักและเข้าถึงระบบ MOE Safety Center

3.2 ดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการระบบมาตรฐานความปลอดภัย กระทรวงศึกษาธิการ ให้แก่ สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งได้รับรู้ถึงแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย การใช้ระบบ MOE Safety Center โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้ครู นักเรียน บุคลากรทางการศึกษา และผู้ปกครองได้รู้จักและเข้าถึงระบบ MOE Safety Center

3.3 ดำเนินการประชาสัมพันธ์และมอบหมายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่ง นำมาตรการ 3 ป “ป้องกัน ปลุกฝัง ปราบปราม” มาใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งในช่วงเปิดภาคเรียน และปิดภาคเรียน

4) ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษานักเรียน ให้ประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา สังคม และอารมณ์ โดยทำงานร่วมกับครู ผู้ปกครองและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อส่งเสริมสุขภาพที่ดี เสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อประโยชน์ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

4.1) ด้านการปฏิบัติการ

- 4.1.1) ดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4.1.2) วิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหานักเรียนที่มีปัญหาซับซ้อน ที่ได้รับการส่งต่อเป็นรายบุคคล
- 4.1.3) สำรวจ วิเคราะห์ ประเมิน สุขภาพจิตนักเรียน ด้วยวิธีการทางจิตวิทยา เพื่อค้นหา อธิบาย ทำนายแนวโน้มพฤติกรรม อารมณ์ ความคิด พัฒนาการ ศักยภาพ แรงจูงใจ ความถนัด บุคลิกภาพ สาเหตุของปัญหาสุขภาพจิตในระดับเบื้องต้น
- 4.1.4) ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม และบำบัดครอบครัว (Family intervention) เพื่อแก้ไขและบำบัดปัญหาเฉพาะเรื่องหรือปัญหาที่มีความซับซ้อน เช่น พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องเพศ ยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การใช้ความรุนแรง ฯลฯ
- 4.1.5) ปรับพฤติกรรม พื้นฟูสภาวะจิตใจ สังคม อารมณ์ ส่งเสริมพัฒนาการในระดับเบื้องต้น เพื่อให้เด็กนักเรียนเข้าใจ ยอมรับปัญหาของตนเอง ปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปรับตัวหรือวิธีแก้ปัญหาให้เหมาะสม
- 4.1.6) ให้การดูแลช่วยเหลือกลุ่มเด็กพิเศษ เช่น เด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disorder LD) เด็กสมาธิสั้น (ADHD: Attention Deficit Hyperactivity Disorder) เด็กออทิสติก (Autistic Disorder) เด็กบกพร่องทางสติปัญญา (Intellectual Disabilities) เป็นต้น
- 4.1.7) ส่งเสริม ป้องกัน เฝ้าระวัง แก้ไขปัญหาพฤติกรรม สุขภาพจิตของนักเรียน ด้วยเครื่องมือและกระบวนการทางจิตวิทยาเบื้องต้น เพื่อพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตได้เหมาะสมยิ่งขึ้น
- 4.1.8) ศึกษา รวบรวมข้อมูลงานวิจัยด้านจิตวิทยา และวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรมด้านจิตวิทยา สุขภาพจิต

4.1.9) สรุปข้อมูล สถิติ รายงานผลการปฏิบัติงานทางจิตวิทยาเสนอผู้บังคับบัญชา
เพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาการปฏิบัติงาน

- 5) ปฏิบัติหน้าที่แทน นางนิสา มั่งทองลดา ในกรณีที่ไม้อยู่ หรืออยู่แต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้
- 6) ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ชื่อกระบวนการ

งานพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความหมาย

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา การป้องกัน และแก้ไขปัญหา เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน มีคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้นครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน รวมไปถึงบุคคลภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งจะต้องมีวิธีการเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐาน มีคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

ความสำคัญ

ปัจจุบันการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแข่งขันทุกรูปแบบ ก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวลความเครียด ซึ่งล้วนแต่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคน จนนำไปสู่การเกิดปัญหา และสภาวะวิกฤติทางสังคม

ดังนั้น ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ให้มีความสมบูรณ์พร้อมอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนให้มีทักษะในการดำรงชีวิต จึงจำเป็นที่ทุกโรงเรียนในฐานะหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้เรียน และแก้วิกฤติสังคม จึงควรนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ
๒. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรและมีประสิทธิภาพ
๓. เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสมรรถนะตามที่กำหนด

ประโยชน์

๑. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพปัญหา
๒. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี
๓. นักเรียนรู้จักตนเอง และควบคุมตนเองได้
๔. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข และได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างรอบด้าน
๕. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจัง ด้วยความเสียสละ และเอาใจใส่

ขอบเขตของงาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัด จัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างครบวงจร ได้มาตรฐาน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมพัฒนา และการส่งต่อ โดยมีกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียน กิจกรรมประชุมประจำชั้นเรียน และ กิจกรรมเพื่อนที่ปรึกษา เป็นต้น

คำจำกัดความ

๑. การดูแลช่วยเหลือ หมายถึง การส่งเสริม การป้องกันและการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา โดยวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนานักเรียน โดยเน้นให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง ปลอดภัยจากสารเสพติด และมีความสุขในการดำรงชีวิต

๒. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ประวัติส่วนตัว ประวัติการศึกษา ข้อมูลด้านสุขภาพ ความสามารถพิเศษ ฯลฯ

๓. การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การจัดกลุ่มนักเรียนตามฐานข้อมูลรายบุคคลเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มมีปัญหา และกลุ่มเสี่ยง

๔. การจัดกิจกรรมป้องกัน หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนกลุ่มปกติ ป้องกันและสร้างความเข้มแข็ง เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันความเสี่ยงของนักเรียน

๕. การจัดกิจกรรมแก้ปัญหา หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนกลุ่มที่มีปัญหาด้านต่างๆ ตามสภาพปัญหา เช่น การระดมทุนเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กขาดแคลน การเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อนที่ปรึกษา ฯลฯ

๖. การจัดกิจกรรมพัฒนา หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตามศักยภาพ

๗. การส่งต่อ หมายถึง กิจกรรมที่จัดเพื่อให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษหรือมีปัญหาเป็นพิเศษที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานหรือบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน

- การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องภายในโรงเรียน โดยพิจารณาจากปัญหาของนักเรียน เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูโภชนาการ ครูประจำวิชา หรือฝ่ายกิจการนักเรียน เป็นต้น

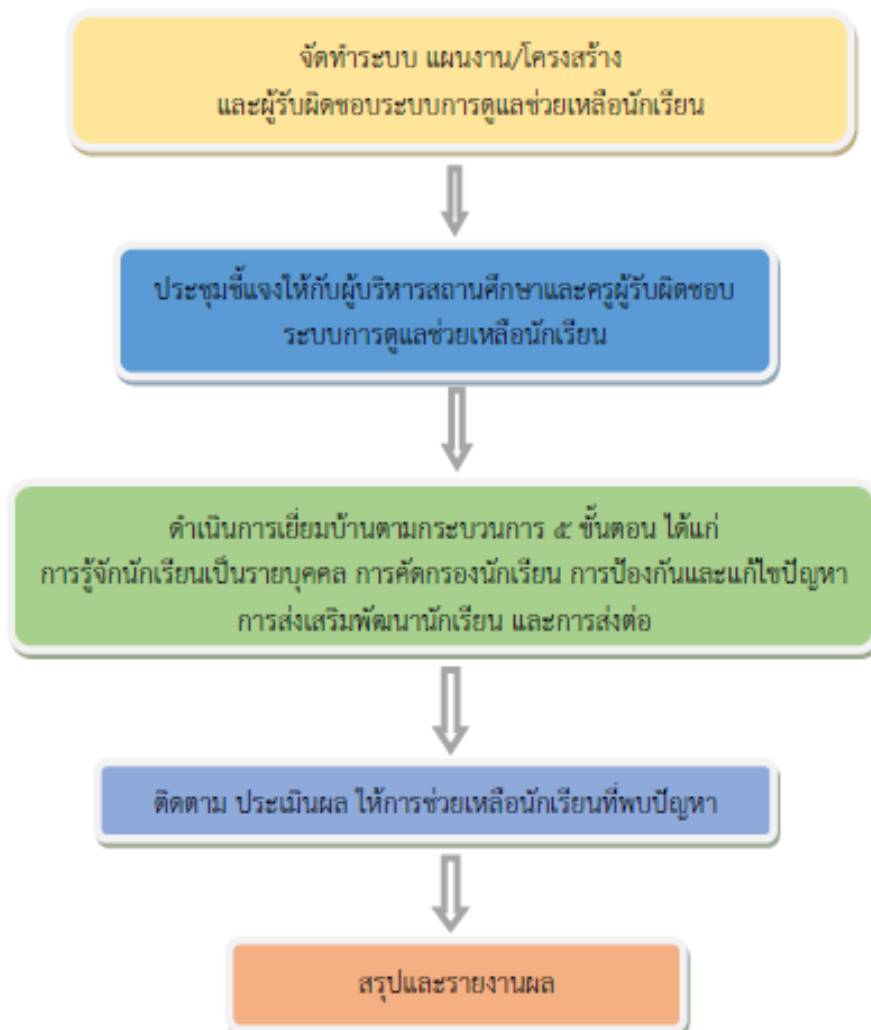
- การส่งต่อภายนอก ผู้ที่เกี่ยวข้องภายในโรงเรียนดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหา ยากต่อการช่วยเหลือ

๑. ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

- ๑.๑ จัดทำระบบ แผนงาน/โครงสร้าง และผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- ๑.๒ ประชุมชี้แจงให้กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- ๑.๓ ดำเนินการเยี่ยมบ้านตามกระบวนการ ๕ ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งเสริมพัฒนานักเรียน และการส่งต่อ
- ๑.๔ ติดตาม ประเมินผล ให้การช่วยเหลือนักเรียนที่พบปัญหา
- ๑.๕ สรุปและรายงานผล

๒. Flow Chart การปฏิบัติงาน

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดมีการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน					
ลำดับ ที่	ผังขั้นตอนการดำเนินงาน	รายละเอียดงาน	เวลาการดำเนินงาน	มาตรฐานคุณภาพงาน	ผู้รับผิดชอบ
๑.	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">จัดทำระบบ แผนงาน/ โครงสร้าง และกำหนด ผู้รับผิดชอบ</div> <div style="text-align: center;">↓</div>	จัดทำระบบ แผนงาน/โครงสร้าง และกำหนด ผู้รับผิดชอบ	เมษายน	มีโครงสร้างชัดเจน	กลุ่มส่งเสริมการ จัดการศึกษา
๒.	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">ประชุมชี้แจง มอบนโยบาย</div> <div style="text-align: center;">↓</div>	ประชุมชี้แจง มอบนโยบาย	พฤษภาคม	-	กลุ่มส่งเสริมการ จัดการศึกษา
๓.	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">ดำเนินการเยี่ยมบ้าน ตามกระบวนการ ๕ ขั้นตอน</div> <div style="text-align: center;">↓</div>	ดำเนินการเยี่ยมบ้าน ตามกระบวนการ ๕ ขั้นตอน	มิถุนายน - กรกฎาคม	- แบบบันทึกกิจกรรม การเยี่ยมบ้าน - แบบคัดกรองนักเรียน S.D.Q. - แบบสรุปผลการคัด กรองนักเรียน	กลุ่มส่งเสริมการ จัดการศึกษา/ครู/ โรงเรียน
๔.	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">ติดตาม ประเมินผล</div> <div style="text-align: center;">↓</div>	ติดตาม ประเมินผล	สิงหาคม	มีเอกสารเป็นที่ ประจักษ์	กลุ่มส่งเสริมการ จัดการศึกษา
๕.	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">สรุปและรายงานผล</div>	สรุปและรายงานผล	สิงหาคม - กันยายน	มีแบบสรุปรายงานผล	กลุ่มส่งเสริมการ จัดการศึกษา/ครู/ โรงเรียน

กระบวนการและขั้นตอนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

กระบวนการและขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ

๑. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
๒. การคัดกรองนักเรียน
๓. การป้องกันและแก้ไขปัญหา
๔. การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน
๕. การส่งต่อ

๑. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรู้จักข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้อง เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดาโดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจะทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

๒. การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน อาจนิยามกลุ่มได้ ๔ กลุ่ม คือ

๒.๑ กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันและการส่งเสริมพัฒนา

๒.๒ กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังแต่กรณี

๒.๓ กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน

๒.๔ กลุ่มพิเศษ คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะ แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน อย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกัน ภายใต้อสภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมนักเรียนได้พัฒนาศักยภาพความสามารถพิเศษนั้น จนถึงขั้นสูงสุด

การจัดกลุ่มนักเรียนนี้ มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญห เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่างๆ และหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหของนักเรียนจะม้น้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน

๓. การป้องกันและแก้ไขปัญห

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหานั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญห โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันและแก้ไขปัญหของนักเรียน จึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

การป้องกันและการแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิค วิธีการ แต่สิ่งที่ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการมีอย่างน้อย ๒ ประการ คือ

๓.๑ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น

๓.๒ การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญห

๔. การพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียน

การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญห กลุ่มความสามารถพิเศษ ให้มีคุณภาพมากขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญห และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหกลับมาเป็นักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

การส่งเสริมพัฒนานักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

๔.๑ การจัดกิจกรรมโฮมรูม

๔.๒ การเยี่ยมบ้าน

๔.๓ การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

๔.๔ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๕. การส่งต่อ

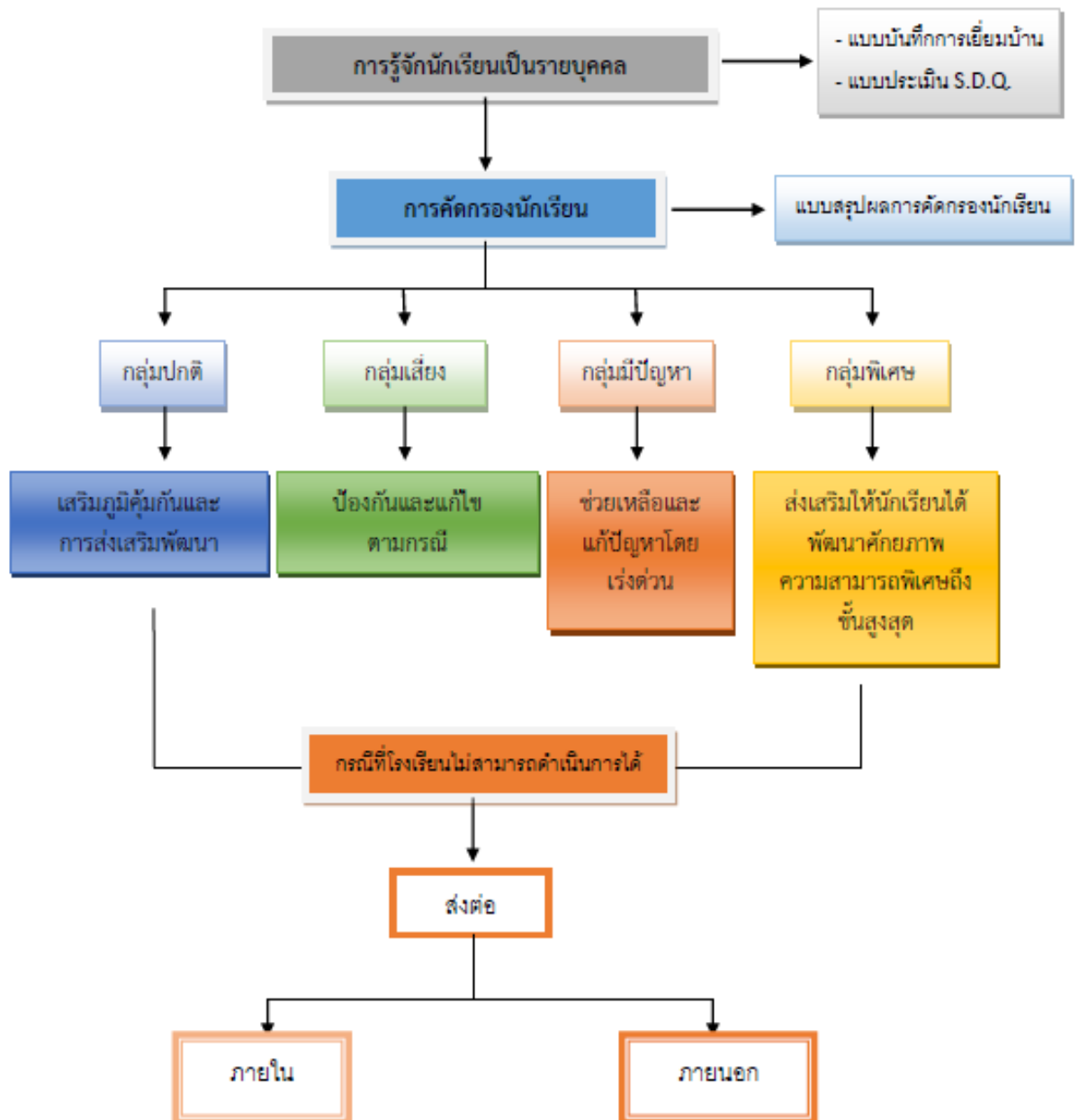
ในการป้องกันและแก้ไขปัญหของนักเรียนโดยครูที่ปรึกษา อาจมีกรณีที่บางปัญหามีความยากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเพียงลำพัง ความยุ่งยากของปัญหอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข ซึ่งครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือการคัดกรองนักเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหของนักเรียนในแต่ละกรณี

การส่งต่อแบ่งเป็น ๒ แบบ คือ

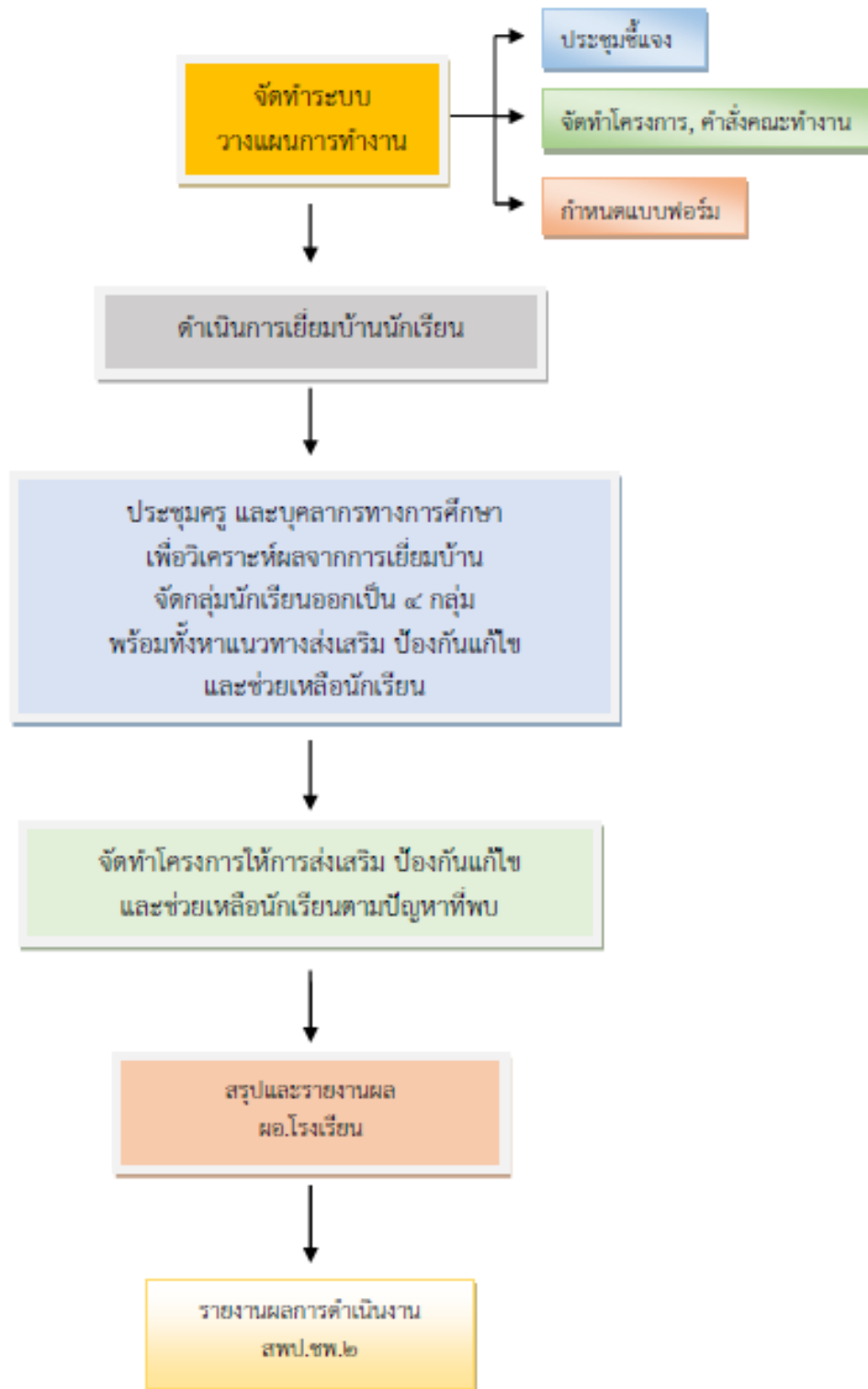
๑. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง

๒. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก หากพิจารณาเห็นว่า เป็นกรณีปัญหาที่มีความยากเกินกว่าศักยภาพของโรงเรียนจะดูแลช่วยเหลือได้

กระบวนการและขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานของโรงเรียน

การขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๑. ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารทุกฝ่าย ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

๒. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน และมีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน

๓. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะ ต้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

๔. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๕. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสิ่งที่จำเป็นโดยเฉพาะเรื่องทักษะการปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

การพัฒนาและขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๑. ศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน

๒. วางแผนการดำเนินงานจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๓. ดำเนินการตามแผนที่กำหนด

๔. นิเทศ กำกับ ติดตาม

๕. ประเมินผลและสรุปรายงาน

การสร้างวินัยเชิงบวก(Positive Discipline)

การสร้างวินัย หมายถึง การสอนหรือการฝึกคนให้เชื่อฟังกฎระเบียบหรือแนวทางการปฏิบัติตน ทั้งในระยะสั้นหรือระยะยาว

การสร้างวินัยเชิงบวกในห้องเรียน เด็กจำเป็นต้องได้รับอบรมสั่งสอนเพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติตามระเบียบของสังคม ซึ่งหมายรวมถึงการตอรอง และการสร้างระบบการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษด้วยการทำร้ายหรือใช้วาจาทำร้ายจิตใจ

หลัก ๗ ประการของการสร้างวินัยเชิงบวก

๑. เคารพศักดิ์ศรีของเด็ก

๒. พยายามพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การมีวินัยในตนเองและบุคลิกลักษณะที่ดี

๓. พยายามให้เด็กมีส่วนร่วมมากที่สุด

๔. คำนึงถึงความต้องการทางพัฒนาการและคุณภาพชีวิตของเด็ก

๕. คำนึงถึงแรงจูงใจและโลกทัศน์ของเด็ก

๖. พยายามให้เกิดความยุติธรรม เท่าเทียมกัน และไม่เลือกการปฏิบัติ

๗. เสริมสร้างความสามัคคีกลมเกลียวในกลุ่ม

ในการสร้างวินัยเชิงบวกครูควรพยายามฝึกถึงอัตรา ๔:๑ คือพยายาม “จับถูก” ให้ได้ ๔ ครั้ง สำหรับการ “จับผิด” ๑ ครั้ง โดยพยายามทำอย่างสม่ำเสมอต้นเสมอปลาย

เอกสารหลักฐานที่ใช้ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- ระเบียบสะสม (ป.พ. ๘)
- โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน
- คำสั่งเยี่ยมบ้านนักเรียน
- บันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน
- แบบบันทึกการสังเกต
- แบบบันทึกการสัมภาษณ์
- แบบสรุปการเยี่ยมบ้าน
- แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) ๓ ฉบับ
- แบบสรุปการประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ)
- แบบบันทึกการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคล
- แบบสรุปผลการคัดกรองนักเรียน
- บันทึกการให้คำปรึกษาเบื้องต้น ของครูที่ปรึกษา
- แบบบันทึกพฤติกรรมและเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- แบบบันทึกการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล
- แบบบันทึกการติดตามดูแลนักเรียน
- แบบสรุปผลการช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล
- แบบสรุปผลการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน
- แผนกำหนดการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Home Room)
- แบบบันทึกกิจกรรมโฮมรูม
- แบบสรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน
- แบบรายงานผลการช่วยเหลือนักเรียน
- บันทึกข้อความส่งต่อหน่วยงานภายใน/ภายนอก
- แบบสรุปผลการส่งต่อ

ชื่องาน		งานพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา	
วัตถุประสงค์ :					
เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดมีการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน					
ลำดับที่	ผังขั้นตอนการดำเนินงาน	รายละเอียดงาน	เวลาดำเนินการ	มาตรฐานคุณภาพงาน	ผู้รับผิดชอบ
1.	<pre> graph TD A([จัดทำระบบ แผนงาน/โครงสร้าง กำหนดผู้รับผิดชอบ]) --> B[ประชุมชี้แจงผู้บริหารและผู้รับผิดชอบ] B --> C[ดำเนินการกิจกรรมเยี่ยมบ้านตามระบบ ดแล 5 ขั้นตอน] C --> D[ติดตามผล ประเมินผล ช่วยเหลือ] D --> E([สรุปผล / รายงาน]) </pre>	กำหนดโครงสร้าง กำหนดผู้รับผิดชอบ	เมษายน	มีโครงสร้างชัดเจน	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
2.		ประชุมชี้แจงมอบนโยบาย	พฤษภาคม	-	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
3.		ดำเนินการกิจกรรมเยี่ยมบ้านตามระบบ ดแล 5 ขั้นตอน	มิถุนายน - กรกฎาคม	-	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา / ครู / โรงเรียน
4.		ติดตามผล ประเมินผล	สิงหาคม	-	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
5.		สรุปผล / รายงานผล	สิงหาคม	มีแบบรายงานสรุปผล	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา

อธิบายสัญลักษณ์ผังขั้นตอน จุดเริ่มต้นหรือสิ้นสุดกระบวนการงาน กิจกรรมงานหรือการปฏิบัติ การตัดสินใจ ทิศทางหรือการเคลื่อนไหวของงาน จุดเชื่อมต่อระหว่างหน้า(ถ้าไม่เชื่อมภายใน หน้า)

1. ชื่อกระบวนงาน

งานส่งเสริมพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน

2. วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับการปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเด็ก

3. ขอบเขตของงาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กในนักเรียน นักศึกษา โดยประสานงานกับสถานศึกษาในสังกัด ชุมชน ผู้ปกครองและหน่วยงานอื่นๆทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมกันกำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้มีความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์

4. คำจำกัดความ

สิทธิเด็ก หมายถึง การสนับสนุนส่งเสริมสิทธิเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติ ให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กถูกละเมิด หรือถูกปล่อยปละละเลย ทอดทิ้ง ไม่ได้รับการดูแลและพัฒนาตามที่ควร จนเกิดอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ หาแนวทางในการป้องกันและคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย

5. ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

5.1 ศึกษาวิเคราะห์กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิทธิเด็กและ พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก

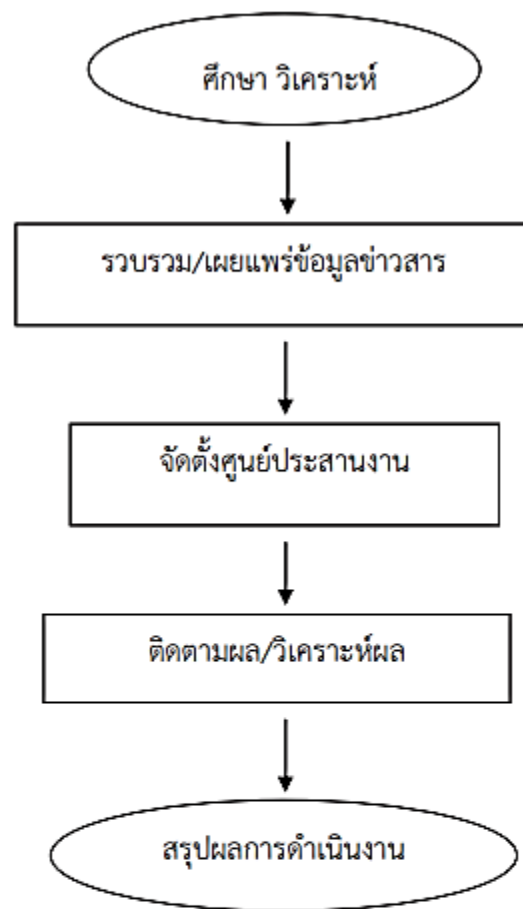
5.2 รวบรวมและเผยแพร่เอกสารที่เกี่ยวข้องให้สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทราบ

5.3 จัดตั้งศูนย์ประสานงาน เพื่อติดตามสนับสนุน ป้องกันให้เด็กปลอดภัยจากการถูกละเมิด

5.4 ติดตาม วิเคราะห์ผล ดูแลและสรุปผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

5.5 สรุปผลการดำเนินงาน

6. Flow Chart การปฏิบัติงาน

7. แบบฟอร์มที่ใช้

-

8. เอกสาร/หลักฐานอ้างอิง

- 8.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)
- 8.2 แนวทางการดำเนินการประกันความปลอดภัยของเด็กและเยาวชน
- 8.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546
- 8.4 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551
- 8.5 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

9. แบบฟอร์มสรุปมาตรฐานงาน

ชื่องาน	งานส่งเสริมพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา	
วัตถุประสงค์ :	เพื่อให้เด็กเรียนทุกคนได้รับการคุ้มครองสิทธิ พิษจากการถูกล่วงละเมิด			
ลำดับที่	ผังขั้นตอนการทำงาน	รายละเอียดงาน	เวลาดำเนินการ	
1.	<pre> graph TD A([ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น]) --> B[รวบรวมและเผยแพร่เอกสาร] B --> C[จัดตั้งศูนย์ประสานงาน/จัดทำกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้อง] C --> D[กำกับ ติดตามดูแล] D --> E([สรุปรายงานผล]) </pre>	ศึกษามีเคราะห์ข้อมูล จะเปรียบเทียบเกี่ยวข้อง	พฤษภาคม	
2.		รวบรวมและเผยแพร่เอกสารที่เกี่ยวข้อง	มิถุนายน	
3.		จัดตั้งศูนย์ประสานงาน/จัดทำกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้อง	มีศูนย์ประสานงานที่ สพท. / จังหวัด	กรกฎาคม
4.		กำกับ ติดตามดูแล	กำกับติดตาม ดูแลให้การช่วยเหลือ และการเข้าร่วมประชุมกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง	-
5.		สรุปรายงานผลการทำงาน	มีแบบสรุปรายงาน	มีนาคม ของปีถัดไป
ผู้รับผิดชอบ	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา / สพท.			
มาตรฐานคุณภาพงาน	มีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน			
ผู้รับผิดชอบ	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา / สพท.			
ผู้รับผิดชอบ	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา / สพท.			
ผู้รับผิดชอบ	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา / สพท.			
ผู้รับผิดชอบ	กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา / สพท.			

อธิบายสัญลักษณ์ผังขั้นตอน
ระหว่างหน้าถัดไปจนภายใน หน้า)

กิจกรรมงานหรือการทำงานปฏิบัติ

การตัดสินใจ

ทิศทางหรือการเคลื่อนไหวของงาน จุดเชื่อมต่อ

